

УДК 347.73: 336.717(477); 347.13:336.741.2
DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.56>

О. В. Дмитрик

докторка юридичних наук, професорка,
заслужена діячка науки і техніки України,
завідувачка кафедри фінансового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
e-mail: o.o.dmytryk@nlu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5469-3867

А. М. Ісаєв

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9982-0572>
e-mail: bitishu300@gmail.com

ПРИМУСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ ГРОШЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Встановлено, що умови воєнного стану вимагають значних фінансових ресурсів для фінансування військових операцій, закупівлі зброї, утримання військового персоналу та інфраструктурних заходів для забезпечення національної безпеки. Наголошено, 11 березня 2022 року Національний банк України направив до Кабінету Міністрів України лист, в якому запропонував примусово вилучити фінансові активи Сбербанку Росії та Промінвестбанку. Констатовано, що примусове вилучення грошей може виступати екстреним і дієвим заходом безпеки та контролю за тим, аби фінансові ресурси не використовувалися ворогом або терористичними організаціями, а також додатковим джерелом поповнення грошима бюджету. Умови воєнного стану порушують звичайну економічну діяльність, і саме примусове вилучення грошей може бути також використане для збереження макроекономічної стабільності та управління інфляцією, як ефективний компонент стратегії контролю за рухом капіталу для уникнення виведення коштів за кордон чи фінансування ворожих сил. З'ясовано правову природу примусового вилучення грошей, його місце в системі підстав припинення права власності, визначено особливості здійснення примусового вилучення грошей. Доведено, що примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів є самостійною підставою примусового припинення права власності, в тому числі на гроші. Можливість примусового вилучення грошей є однією з ознак, за допомогою яких ця підстава відрізняється від низки суміжних правових конструкцій. У цілому примусове вилучення, як підстава припинення права власності, характеризується специфічними: (а) суб'єктивним складом; (б) об'єктами; (в) принципами; (г) процедурою. Підсумовано, що платформні рішення можуть бути ефективним знаряддям, що сприяє швидкому і прозорому руху грошей у фінансовій системі країни та забезпечує виконання функції світових грошей у міжнародних фінансових відносинах. Платіжні системи є важливим інструментом для держави в умовах воєнного стану для забезпечення надходження примусово вилучених коштів до бюджету, контролю здійснення платіжних операцій і обігу фінансових ресурсів в інтересах національної безпеки.

Ключові слова: необґрунтовані активи, форми грошей, електронні гроші, переказ коштів, платіжні операції, платіжні системи, банк, бюджет, санкції, право власності.

Вступ. Із початком повномасштабного вторгнення росії на територію України перед нашою державою постають численні виклики. До кола останніх безумовно відносять пошук додаткових доходних джерел, значного обсягу фінансових ресурсів, адже війна вимагає величезних сум грошей для фінансування різного роду заходів: відсічі збройній агресії, закупівлі зброї, утримання військового персоналу, соціального забезпечення вимушено переміщених осіб, забезпечення медичної допомоги для поранених військових, реабілітацію та соціальну підтримку сімей військовослужбовців, здійснення інфраструктурних заходів, відбудови зруйнованих об'єктів, забезпечення безпеки критичної інфраструктури (енергетичні об'єкти, транспортна система, телекомунікації та ін.), закупівлі та зберігання стратегічних резервів (для забезпечення продовольства, палива, медикаментів та інших необхідних ресурсів), тощо. Очевидно, що в таких умовах держава може вдаватися до застосування «нетрадиційних» форм і методів залучення коштів до державного бюджету та інших публічних фондів. Серед останніх можна виділити примусове вилучення грошей, який становить собою певний екстрений захід безпеки та контролю, що здатен стати певним бар'єром для забезпечення, що фінансові ресурси не використовуються ворогом-агресором, а також збереження макроекономічної стабільності та управління інфляцією. Окрім того, примусове вилучення грошей держави-агресора може бути частиною стратегії контролю за рухом капіталу для уникнення виведення коштів за кордон чи фінансування ворожих сил. Тож загалом, в умовах воєнного стану примусове вилучення грошей набуває значення вкрай важливого інструменту держави для забезпечення надходження фінансових ресурсів до бюджету.

11 березня 2022 року Національний банк України направив до Кабінету Міністрів України лист, в якому запропонував примусово вилучити фінансові активи Сбербанку Росії та Промінвестбанку. У разі реалізації вказаних заходів у дохід держави може бути спрямовано близько 26 млрд грн [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність позначеної тематики обумовлена практичною значущістю питань, пов'язаних із примусовим припиненням права власності на гроші, характеристикою примусово вилучених грошей як доходи держави, а також недостатнім рівнем наукової їх розробленості в правовій науці. Водночас, за вказаною темою є певні наробки, які розкрито у працях таких науковців, як В. Л. Яроцький, Р. А. Майданник, І. В. Спасибо-Фатеева, В. М. Коссак, В. І. Крат, А. З. Баранюк, О. М. Соловійов, О. С. Харченко та ін.

Мета статті. Метою пропонованого дослідження є з'ясування правової природи примусового вилучення грошей, його місця в системі підстав припинення права власності, визначення особливостей здійснення примусового вилучення грошей. Поставлену мету може бути досягнуто шляхом дослідження окремих положень цивільного законодавства, що присвячені підставам набуття та припинення права власності, положень чинного законодавства, що визначає правовий режим грошей як об'єктів цивільних прав, а також норм фінансового законодавства стосовно доходів держави і доходів бюджету. Додатково мають бути проаналізовані нормативно-правові акти, що пов'язані з введенням воєнного стану в країні.

Виклад основного матеріалу. Після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України 24.02.2022 року, указом Президента України [2], що був затверджений Верховною Радою України [3], було введено воєнний стан на всій території держави. У подальшому з метою захисту прав та законних інтересів громадян України, суспільства та держави у цілому було прийнято Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» від 03.03.2022 р. № 2116-IX [4] (далі – Закон № 2116-IX). Як зазначено в преамбулі Закону № 2116-IX, він спрямований на врахування потреб невідкладного та ефективного реагування на наявні загрози національним інтересам України.

У Законі № 2116-IX серед іншого визначено поняття, суб'єктів, об'єкти, принципи

та процедуру примусового вилучення майна. Для з'ясування правової природи примусового вилучення, як підстави припинення права власності, доречно розглянути вказані елементи Закону.

Поняття примусового вилучення наведено у абз. 3 ст. 1 Закону № 2116-IX. Відповідно до наведеної норми примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів це примусове вилучення об'єктів права власності Російської Федерації та об'єктів права власності її резидентів з мотивів суспільної необхідності (включаючи випадки, за яких це настійно вимагається військовою необхідністю) на користь держави Україна на підставі і в порядку, встановлених цим Законом [4].

Вбачається, що суб'єктами у розглянутих відносинах можна визнати як тих, що втрачають право власності, так і тих, які в результаті примусового вилучення його набувають. Відповідно до абз. 2, 3 ст. 1 Закону № 2116-IX суб'єктами, у яких може бути примусово вилучене майно, є: (а) держава Російська Федерація; (б) резиденти Російської Федерації – резиденти – юридичні особи (їх філії, представництва), що здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України на території України, засновником (учасником, акціонером) або бенефіціаром яких прямо або опосередковано є Російська Федерація та/або у яких Російська Федерація прямо або опосередковано чи юридичні особи, засновником (учасником, акціонером) або бенефіціаром яких є Російська Федерація та/або у яких Російська Федерація прямо або опосередковано має частку у статутному (складеному) капіталі, акції, паї, інше членство (участь у будь-якій формі) у юридичній особі.

Суб'єктом, що може набути право власності за Законом № 2116-IX є держава Україна. Такий висновок впливає з поняття примусового вилучення та ст. 4 Закону № 2116-IX. Остання передбачає правила визначення подальшої долі об'єктів, що були примусово вилучені.

Об'єкти примусового вилучення – це рухоме і нерухоме майно, *кошти, вклади у банках*, цінні папери, корпоративні права, інше майно (активи), що знаходяться

(зареєстровані) на території України та безпосередньо або через афілійованих осіб належать Російській Федерації та її резидентам (абз. 4 ст. 1 Закону № 2116-IX) [4]. Можна побачити, що примусовому вилученню підлягають в тому числі гроші. Відсутність посилання на форму грошей свідчить на користь того, що це можуть бути як готівкові, так і безготівкові гроші.

Звертає на себе увагу той факт, що поряд з коштами Закон називає вклади у банках. Подібне формулювання не можна назвати беззаперечним, адже термін кошти (гроші)¹ охоплює як готівкові, так і безготівкові гроші. Так, згідно з ч. 1 ст. 3 Закону України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX – грошові кошти існують в Україні у готівковій (формі грошових знаків) та безготівковій (формі записів нарахунках) формах [5]. У свою чергу **«вклад»**, відповідно до ст. 1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III, – **це кошти в готівковій або у безготівковій формі**, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору; є нічим іншим як безготівковими грошима [6].

Окрім зазначеного, термін «вклад у банку», створює невизначеність з приводу грошей, що знаходяться в інших – небанківських фінансових установах. Так, відповідно до п.п. 5, 6 ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 р. № 2473-VIII, до національної та іноземної валюти належать кошти на рахунках у банках *та інших фінансових установах*, виражені у гривні або грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення) [7]. Так само незрозуміло, що буде з грошима на рахунках, що не є депозитними, або з електронними грошима, номінованими у гривні чи в іноземній валюті.

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок про доречність виклю-

¹ В межах цього дослідження терміни «кошти», «гроші», «грошові кошти», «валюта» розглядаються як тотожні.

чення з абз. 4 ст. 1 Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» фрази «вклади у банках», що сприятиме визначеності у питанні про перелік об'єктів, які можуть бути примусово вилучені.

Принципи примусового вилучення майна передбачені ст. 2 Закону № 2116-IX. Серед них названі, зокрема, принципи: (1) законності; (2) прозорості; (3) об'єктивності; (4) відповідності меті; (5) стратегічної важливості; (6) ефективності; (7) безоплатності та безповоротності [4].

Останній принцип сформульовано у правилі, згідно з яким *примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів здійснюється без будь-якої компенсації (відшкодування) їх вартості, враховуючи повномасштабну агресивну війну, яку Російська Федерація розв'язала і веде проти України та Українського народу* (ч. 2 ст. 2 Закону № 2116-IX) [4].

Процедура примусового вилучення майна визначена ст. 3 Закону № 2116-IX та може бути поділена на чотири етапи: (1) внесення проекту рішення про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності російської Федерації та її резидентів до Ради національної безпеки і оборони України **Кабінетом Міністрів України**; (2) прийняття рішення про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності російської Федерації та її резидентів **Радою національної безпеки і оборони України**; (3) введення в дію указом **Президента України** рішення Ради національної безпеки і оборони України про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності російської Федерації та її резидентів; (4) затвердження **Верховною Радою України** шляхом прийняття відповідного закону, не пізніше як у шестимісячний строк після скасування чи завершення воєнного стану в Україні указу Президента України, яким введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів.

Після з'ясування основних характеристик примусового вилучення можна визначити його місце у системі підстав припинення права власності.

У науковій літературі припинення права власності розглядається у трьох аспектах: (а) як сукупність правових норм (приват-

ного чи публічного права), що регулюють відносини з припинення права власності; (б) як механізм (процедура) припинення права власності; (в) як юридичний факт (юридичний склад) – підстава припинення права власності [8, с. 298]. Підстави припинення права власності передбачені невичерпним переліком у ч. 1 ст. 346 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

Одна з традиційних класифікаційних рубрик підстав припинення права власності виокремлюється за критерієм наявності або відсутності волі власника щодо припинення права власності. За вказаним критерієм виділяють: 1) підстави добровільного припинення права власності та; 2) підстави примусового припинення права власності [9, с. 439]. Примусове вилучення в Україні об'єктів права власності російської Федерації та її резидентів за визначенням належить до тих підстав припинення права власності, що не залежать від волі власника. Проте, така підстава не згадується та не охоплюється іншими підставами примусового припинення права власності, що передбачені ч. 1 ст. 346 ЦК України. До інших підстав примусового припинення права власності, зокрема, належать:

1) припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі;

2) викуп пам'яток культурної спадщини;

3) примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону;

4) реквізиція;

5) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника;

6) конфіскація;

7) визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави [10].

Перші чотири підстави передбачають обов'язок держави відшкодувати вартість примусово відчуженого або вилученого майна, що відрізняє їх від примусового вилучення майна за Законом. Звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника передбачає наявність порушеного цивільно-правового зобов'язання, в результаті чого і звертається стягнення на його майно. Конфіскація, відповідно до ст. 354 ЦК України, може бути застосована тільки за рішенням суду як санкція

за вчинення правопорушення. Визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави також здійснюється за рішенням суду в наслідок вчинення правопорушення.

Отже, серед підстав примусового припинення права власності, що передбачені ч. 1 ст. 346 ЦК України, з примусовим вилученням, що передбачене Законом, *за критерієм відсутності відшкодування суміжними є конструкції «звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника», «конфіскації» і «визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави».* Ознакою, що об'єднує три вищенаведені підстави припинення права власності є *правопорушення*, як одна з умов настання негативних наслідків у вигляді припинення права власності. Для примусового вилучення наявність правопорушення не є обов'язковою умовою. Негативні наслідки у вигляді припинення права власності настають в силу прямої вказівки закону. При цьому є і спільні риси всіх вищезазначених підстав примусового припинення права власності. Серед них суб'єкт набуття права власності – держава; можливість вилучення грошей або інших фінансових активів (об'єкт); принцип безоплатності та безповоротності вилучення.

Ще однією суміжною до примусового вилучення правовою підставою примусового припинення права власності є «стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними», яка передбачена п. 1^{ч.} 1 ст. 4 Закону України «Про санкції» від 14.08.2014 р. № 1644-VII [11]. Спільними рисами цих двох підстав є суб'єкт набуття права власності – держава; можливість припинення права власності на гроші або інші фінансові активи (об'єкт); принципи, на яких здійснюється вилучення активів; причина, що обумовлена необхідністю захисту національних інтересів. Проте, на відміну від примусового вилучення, суб'єктами, щодо яких може бути застосовано санкцію, є тільки фізичні та юридичні особи, а процедура передбачає винесення рішення Вищого антикорупційного суду про накладення санкції (ч. 2 ст. 5¹ Закону України «Про санкції»).

Націоналізація та експропріація – це ще дві підстави примусового припинення

права власності, з якими примусове вилучення може мати аналогічні ознаки. Слід зазначити, що націоналізація та експропріація не передбачені чинним законодавством України, а тому не можуть вважатися підставами припинення права власності. Про згадані підстави зазвичай говорять у контексті міжнародно-правових відносин. Декларація про встановлення нового міжнародного економічного порядку, що прийнята резолюцією 3201 (S-VI) Генеральної Асамблеї ООН від 1 травня 1974 року закріплює одним з принципів нового міжнародного економічного порядку – *повний невід'ємний суверенітет кожної держави над своїми природними ресурсами та всією економічною діяльністю. Для охорони цих ресурсів кожна держава має право здійснювати ефективний контроль над ними та над їх експлуатацією засобами, що відповідають її положенню, включаючи **право націоналізації** або передачі володіння своїм громадянам, причому це право є виразом повного невід'ємного суверенітету цієї держави. Жодна держава не може бути піддана економічному, політичному або будь-якому іншому виду примусу з метою завадити вільному та повному здійсненню цього невід'ємного права* (п. е) ст. 4) [12]. У свою чергу, Хартія економічних прав та обов'язків держав, яка прийнята резолюцією 3281 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 12 грудня 1974 року, передбачає право будь-якої держави ***націоналізувати, експропріювати** чи передавати іноземну власність. У цьому випадку держава, яка вживає таких заходів, повинна виплачувати відповідну компенсацію з урахуванням її відповідних законів та постанов та всіх обставин, які ця держава вважає доречними* (п. с) ч. 1 ст. 2) [13]. Аналіз правил про націоналізацію та експропріацію дає можливість стверджувати про відплатний характер припинення права власності за цими підставами, з чого слідує висновок про неможливість націоналізації та експропріації грошей.

Розмірковуючи далі щодо позначеної тематики підкреслимо, що платформні рішення можуть бути ефективним знаряддям, що сприяє швидкому і прозорому руху грошей у фінансовій системі країни та забезпечує виконання функції світових грошей у міжнародних фінансових відносинах. За допомогою сучасних платіжних систем, які становлять собою систему для виконання платіжних операцій із фор-

мальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи, сьогодні здійснюються більшість платіжних операцій, розрахункових транзакції як в публічно-правових відносинах – сплата податків, митні платежі тощо, так і у приватно-правових – виконання договірних зобов'язань, відшкодування шкоди, оплата праці. Через функціонування платіжних систем забезпечується обіг грошей та реалізація інших фінансових операцій. І в мовах сьогодення держава використовує платіжні системи для моніторингу за фінансовими ресурсами, встановлення заходів контролю, які включають обмеження доступу до рахунків, моніторинг фінансових транзакцій та інші, що є вкрай важливим в цілому для забезпечення національної безпеки. Використання платіжних систем може допомагати державі мобілізувати необхідні фінансові ресурси для фінансування військових операцій та інших важливих потреб, таких як медична допомога та відновлення інфраструктури. Окрім того, в умовах воєнного стану, з метою охорони національних інтересів, держава має і здійснює посилення заходів контролю за діяльністю платіжних систем та їх учасників, що можуть зловживати своїми правами на шкоду державному суверенітету України. І у виключних випадках, гроші та інші активи суб'єктів майнових відносин, що створюють реальні або потенційні загрози національній безпеці, територіальній цілісності України, підлягають примусовому вилученню. Тож в цілому, платіжні системи можуть бути важливим інструментом для держави в умовах воєнного стану для забезпечення надходження примусово вилучених коштів до бюджету, контролю здійснення платіжних операцій і обігу фінансових ресурсів в інтересах національної безпеки.

Висновки. Примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів є самостійною підставою примусового припинення права власності, в тому числі на гроші. Можливість примусового вилучення грошей є однією з ознак, за допомогою яких ця підстава відрізняється від низки суміжних правових конструкцій. У цілому примусове вилучення, як підстава припинення права власності, характеризується специфічними: (а) суб'єктивним складом; (б) об'єктами; (в) принципами; (г) процедурою. За

цими ознаками примусове вилучення може бути відмежоване від підстав примусового припинення права власності, які передбачені ст. 346 ЦК України, а також від інших поіменованих та непоіменованих підстав примусового припинення права власності.

Показово, що наразі за рішенням Ради національної безпеки і оборони України було примусово вилучено майно резидентів Російської Федерації у вигляді майнових прав на загальну суму понад 26 млрд грн [14]. І саме платіжні системи можуть бути важливим інструментом для держави для забезпечення надходження примусово вилучених коштів до бюджету, через які може надалі реалізовуватися процедура контролю здійснення платіжних операцій і обігу фінансових ресурсів в інтересах національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. НБУ пропонує націоналізувати активи Сбербанку та Промінвестбанку в Україні URL: <https://biz.nv.ua/ukr/finance/nbu-proponuye-nacionalizuvati-ukrajinski-aktivni-sberbanku-ta-prominvestbanku-novini-ukrajini-50232275.html>. (дата звернення 19.04.2023).
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>. (дата звернення 19.04.2023).
3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>. (дата звернення 19.04.2023).
4. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>. (дата звернення 19.04.2023).
5. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n132>. (дата звернення 19.04.2023).
6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14?find=1&text=%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4#w1_4. (дата звернення 19.04.2023).

7. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#n6>. (дата звернення 19.04.2023).
8. Харьковская цивилистическая школа: право собственности: монография / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Х.: Право, 2012. 720 с.
9. Майданик Р. А. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
10. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (дата звернення 19.04.2023)
11. Просанкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>. (дата звернення 19.04.2023)
12. Декларация об установлении нового международного экономического порядка. Принята резолюцией 3201 (S-VI) Генеральной Ассамблеи ООН от 1 мая 1974 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/econ_order.shtml. (дата звернення 19.04.2023)
13. Хартия экономических прав и обязанностей государств. Принята резолюцией 3281 (XXIX) Генеральной Ассамблеи ООН от 12 декабря 1974 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/rights_and_duties.shtml. (дата звернення 19.04.2023)
14. Про примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів. РНБО; Рішення від 11.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-22#n20>. (дата звернення 19.04.2023).

Dmytryk O., Isaev A. Forced withdrawal of money under the conditions of martial state

It has been established that martial law conditions require significant financial resources to finance military operations, purchase weapons, maintain military personnel, and infrastructural measures to ensure national security. It is emphasized that on March 11, 2022, the National Bank of Ukraine sent a letter to the Cabinet of Ministers of Ukraine in which it proposed to forcibly withdraw the financial assets of Sberbank of Russia and Prominvestbank. It was established that the forced withdrawal of money can act as an emergency and effective measure of security and control to ensure that financial resources are not used by the enemy or terrorist organizations, as well as an additional source of replenishing the budget with money. Martial law disrupts normal economic activity, and the forced withdrawal of money itself can also be used to maintain macroeconomic stability and manage inflation, as an effective component of a strategy to control the movement of capital to avoid the withdrawal of funds abroad or the financing of hostile forces. The legal nature of forcible withdrawal of money, its place in the system of grounds for termination of the right of ownership has been clarified, the specifics of forcible withdrawal of money have been determined. It has been proven that the forcible seizure in Ukraine of objects of property rights of the Russian Federation and its residents is an independent basis for the forcible termination of property rights, including for money. The possibility of forced withdrawal of money is one of the features by which this basis differs from a number of related legal constructions. In general, forced expropriation, as a ground for termination of ownership, is characterized by specific: (a) subject composition; (b) objects; (c) principles; (c) procedure. It was concluded that platform solutions can be an effective tool that promotes fast and transparent movement of money in the financial system of the country and ensures the performance of the function of world money in international financial relations. Payment systems are an important tool for the state in the conditions of martial law to ensure the receipt of forcibly seized funds to the budget, control of payment operations and the circulation of financial resources in the interests of national security.

Key words: *unsubstantiated assets, forms of money, electronic money, transfer of funds, payment operations, payment systems, bank, budget, sanctions, ownership.*